

OČ JDE

O novou morálku

V úvahách člověka o společnosti zaujímala vždy přední místo otázka, co je správné a co je špatné v jeho vztahu k ostatním jedincům a ke společnosti.

Zkoumáme-li morálku v dnešní komunistické diktatuře, zvláště pak v satelitních zemích, vidíme, že klasická křesťanská morálka se setkává s novou, násilně tvořenou morálkou komunistickou, která je založena na marxismu a na okamžité linii strany. Tyto rozdílné morální systémy mohou být nejlépe rozeznány na příkladu Československa.

Před rokem 1948 byly morální zásady založeny na křesťanské nauce. Od 9. století stalo se křesťanství morální inspirací českého lidu. Následující příklad Husův, Češi byli jedni z prvních, kdo hájili zásadu osobní pravdy proti dogmatické pravdě církevní autority. V tomto vývoji došli mnozí k přesvědčení, že morálka nemusí být založena na strachu z posmrtné zodpovědnosti. Církevní pravidla, jako posty a přijímání svátostí, byla považována intelektuály za druhořadé. Důležitější byly etické zásady, založené na kulturním dědictví země, křesťanské morálce a hellenistických prvcích. Základními prvky mravnosti byl respekt pro individuální svědomí, jež je vedeno desaterem a Ježíšovým nabádáním k lásce k bližnímu, respekt pro objektivní pravdu a ideál objektivní, universální spravedlnosti.

Zatím co je poměrně lehké najít základy morálky v kulturním dědictví z doby svobody, je obtížné najít ideologické oprávnění chování komunistického člověka. Důvod pro to je v marxistické ideologii samé. Jako Marx, komunisté jsou stále přesvědčeni, že celá "kulturní nadstavba" je dána produktivními vztahy ve společnosti. Jakmile se změní výrobní poměry, změní se také umění, věda a morálka občanů. Revoluční úsilí komunistů nebylo tudíž zaměřeno na morální přetvoření člověka. Prvým úkolem bylo znárodnění a kolektivizace výroby.

Za takového stavu neexistuje ani psaný ani tradiční zákoník morálních norem. Ježto souhlas se stranickou linií je základní ctnost, schopnost včas rozeznat změnu ve vedení strany se stává ekvivalentem svědomí v komunistické společnosti. Ježto jediné měřítko chování je pragmatické — posilování a rozšiřování komunistického vlivu — občan je vysloveně ponechán bez vodítka v době, kdy má učinit rozhodnutí. To vysvětluje častá shromáždění "aktivistů" v době krise.

Jiným důvodem, proč není možno předem rozhodnout, co je dobré a co je špatné, je skutečnost, že přítomný stav věcí se pokládá za přechodný a proto nedůležitý. Budoucnost nepatří socialismu, nýbrž komunismu s novou morálkou. Proto vedení se nezabývá morálními problémy dneška, neboť jen odvádějí komunisty od jejich historického úkolu, přetvořit svět dle Marxova návodu. S nedostatkem morálky se nelze ovšem vyrovnat umělou konstrukcí. Nedostatek je pocítován a volání po morálce se objevuje v té či oné formě. J. Stern napsal v *Plamenu* z června 1961: "Jsou mezi námi někteří, kteří se domnívají, že dosáhneme komunismu automaticky: výroba a produktivita se zvýší, budou zavedeny nové technické metody a tím bude ovlivněno sociální prostředí, lidské vztahy se samy od sebe změní . . . Vypadá to jako Marxismus — neboť se klade důraz na výrobní proces. Ale tato filosofie zavání buržoasním fatalismem . . . Je to dobrá filosofie, jak se vyhnout obtížím . . ."

Přes učení o nadstavbě, jež bude přetvořena novými výrobními poměry, usiluje Karel Mách a v Rudém Právu z 3. září 1960 o novou morálku komunisty, jež má mít "aktivistický vztah k životu, obdiv pro produktivní práci, jež je skromný, optimistický a dobrý člen kolektivu. Rozpor mezi českými komunisty, zda je třeba o nové morálce mluvit a o ni usilovat, by snad byli vyhráli ti, kdo v ní viděli jen přivažek výrobních poměrů. Proti nim však vystoupila autorita, již nelze čelit, Ústřední výbor komunistické strany Sovětského svazu. V novém programu strany se mluví o ctnostech řádného komunistického života.

Zatím co je mezi komunisty zřejmý nedostatek jednoty, pokud jde o to, jak vytvořit či zda se má usilovat o novou morálku, je mezi nimi jednota o tom, jakou morálku je nutno potírat. Bojují především proti etickým zákonům samým, proti morálce v její klasické formě, jak je známa každému kulturnímu člověku. Ničí-li se lidské štěstí, jsou-li lidé nespravedlivě vězněni a týráni, je nutno především umlčet lidské svědomí. Proto je nutno popřít lidskost. Je ale také nutno naočkovat nenávist. I pro to je nutno bojovat. Komunisté musí potírat "kult soukromí", nedostatek spolupráce a pasivity.

Usilovat o mravní hodnoty je těžké dilemma pro materialistu. Dokud nevytvoří mravní vztahy mezi členy lidské společnosti, dotud bude muset užívat násilí, nenávist a strach. Avšak až vytvoří mravnost mezi členy společnosti, kterou ovládá, nepůjde už o společnost materialistickou a celý jeho sen se zhroutí v troskách.

NAŠE VLAST

Exit Barák

Barákův případ je dalším dokladem, jak diktatura je neschopná života. Ve tvrdé, byrokratické šňěrovačce nepřipustí vdechnutí čerstvého vzduchu. Vše nasvědčuje tomu, že Barák usiloval o něco jiného a novějšího, než bylo v linii strany. Jeho opatření mu získávala popularitu, ale přivodila mu také zášť vládnoucí oligarchické skupiny. Proto byl nařčen z hospodářských přestupků a machinací, a odsouzen k trestu odnětí svobody.

Jako dříve musíme se i dnes pozastavit nad problémem odsouzení vrcholného činníka strany. Opět musíme položit otázku, odkud berou vládnoucí komunisté jistotu, že Barák nechtěl něco, co by bylo nakonec ku prospěchu českých lidí i strany. Máme před očima případ Gomulkův a Kadarův. Baráka ovšem nepotkal jejich tvrdší osud, ani nezastával tak vysoký úřad. Ale Gomulka i Kadar byli kdysi zatraceni jako komunisté a vrátili se později zpět do slávy. Nepochybně k jejich dřívějšímu odsouzení došlo omylem, neboť by je dnes strana nenechala v čele. Není pochyby o tom, že pravým důvodem Barákova odsouzení nebylo to, z čeho byl obžalován. Barák chtěl zřejmě docílit pro Československo něčeho jiného, než bylo v záměrech vedoucích strany. Tím není řečeno, že to bylo špatné. Kdyby bylo nešlo o stranickou úchylku, byly by se zahmouřily oči nad jeho machinacemi — jestliže existovaly — kterých se dnes dopouští každý komunista ve vedoucím postavení. Nakonec to musela být úchylka od linie strany. Při tom však nemohlo být vysloveno, o jakou stranickou úchylku jde, protože při jejím rozboru by mohlo být zjištěno, že šlo o dobrou věc nebo o věc, za kterou stojí KSSS.

Barákův případ je důkazem, že ve straně je napětí a nejistota. Jeho odsouzení mělo být varováním těm, kteří svobodněji a nezávisle myslí. Nemohlo být však příliš příkré, aby nezavánělo Stalinem, jehož učenlivými žáky jsou dosud všichni vedoucí komunisté v Československu. Je velkou otázkou, do jaké míry zasáhla Moskva. Možná, že českoslovenští stalinisté využili Chruščevovy volnosti, dané satelitům, k mírnému odsouzení jeho žáka. Nedomyslí si dupnout k dosažení větší hospodářské a politické nezávislosti, ale prokazují svoji sílu odsouzením Baráka, jenž podle všech příznaků měl blíže k Chruščevovi než k Novotnému.

Barák nebyl sám. Jeho výkon úřadu nebyl kritizován, jeho linie nebyla prohlášena za úchylku. Jeho postoj a myšlenky sdíleli jiní. Žádnou myšlenku, ať už patří komunistovi Barákovi nebo člověku milujícímu svobodu, nelze zastavit na trvalo. Pražští komunisté jim staví hráze. Historie nás učí, že takové hráze byly v minulosti smeteny i se svými strůjci.

PŘIPOMÍNÁME

"Když dnes Komunistická strana Československa bezvýhradně přijímá výsledky historického XXII. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu a nový program KSSS může prohlásit za svůj vlastní program, má to své hluboké kořeny . . . Na této skutečnosti má nespornou zásluhu přední činitel naší marxisticko-leninské strany — soudruh Klement Gottwald. . . .

Naše komunistická strana . . . V soudruhu Gottwaldovi našla vedoucího činitele, který celou svou činností působil k tomu, aby se takovou stranou opravdu stala. Byl dobře vyzbrojen znalostí objektivních zákonů společenského vývoje, zkušenostmi z bojů dělnické třídy za socialismus, znalostí teorie marxismu-leninismu a uměl jich v našich podmínkách využívat. . . .

Pod Gottwaldovým vedením se postupně měnila naše strana ve stranu revolučních bojovníků, kteří vyzbrojeni marxisticko-leninskou teorií, vědeckou strategií a taktikou — soustavně a aktivně pracovali mezi masami v závodech a na venkově, probouzeli je k tomu, aby si uvědomily své třídní zwjmy, vedli je do každodenních bojů proti kapitalistickému útlaču a vykořisťování. . . .

Soudruh Gottwald byl velkým revolučním bojovníkem, vůdcem a hybnou pákou strany, osvědčeným organizátorem lidových mas. Znal jejich potřeby i přání, věřil v jejich tvůrčí síly. Patřil mezi nejlepší propagandisty tvůrčího marxismu-leninismu. . . .

Soudruh Gottwald — přes chyby, kterých se dopustil na sklonku života — byl příkladem komunisty a vlastence, ve kterém se neutechající revoluční elán organicky spojoval s neobyčejnou pracovitostí."

Nová mysl, prosinec 1961, str. 1439 a 1445 — před potupným vyvezením Gottwaldových pozůstatků z mausolea.

ZE STUDENE VALKY

Jak na to?

Vedle názoru na řešení koloniální otázky rozděluje nyní svobodný svět mnohem hlouběji názor na správný postup vůči komunismu. Jeden názor je, že napětí, změny a potíže, kterými prochází komunismus, jsou příznaky trvalých a neodvolatelných proměn ve směru liberalizace komunismu uvnitř a ztráty jeho výbojnosti navenek. Tento pochod by mohl být zvrácen nebo zastaven jen tehdy, kdyby komunističtí vůdcové nabyli přesvědčení, že je ostatní státy chtějí napadnout a zničit; proto se nekomunistické státy musí uvarovat všeho, co by hrozilo komunistickou mocenskou sféru zatlačit nebo komunistickou moc podstatně oslabit. Podle tohoto názoru musí svobodný svět uchovat svou sílu, ale nesmí ji použít ani nápadně rozmnožovat; a na území bývalých kolonií v Asii a v Africe je třeba raději podporovat neutralismus než

prozápadni a protikomunistické síly. Druhý názor pohlíží na změny v komunistickém světě jako na vnitřní obtíže nebo změny v taktice, které nic nemění na konečné povaze komunismu a jeho cílech. Stoupence tohoto názoru soudí, že by protikomunistická koalice měla použít své současné mocenské převahy ke konsolidaci protikomunistických a demokratických sil všude ve světě, zejména mezi novými státy v Asii a Africe, a komunismus zatlačit, kde a pokud možno.

Otevřeným a horlivým šířitelem a prosazovatelem prvního názoru je britská vláda, která v minulých měsících přidala k Mnichovu neméně hanebnou kapitolu navrácením deseti tisíců uprchlíků z Hong Kongu Rudé Číně. Velká Británie prosazuje svou politickou linii dvojím způsobem: na jedné straně brání konsolidaci sil opačného směru, na druhé straně získává, přemlouvá a přemanevrovává Spojené státy, dlužno říci, že s úspěchem — pro svou politiku. Vlády ostatních protikomunistických států jsou stoupenci druhého názoru, ale bez podpory Spojených států nemohou svou politiku uskutečnit. Avšak nespokojenost se směrem, kterým Spojené státy spolu s Velkou Británií vedou prodemokratickou alianci, je tak velká, že vede k otevřeným projevům nesouhlasu a pokusům o politiku na vlastní pěst, proti níž Spojené státy rozhodně zakročují ve snaze udržet si postavení vůdce svobodného světa a ve vědomí, že by musely nést tíhu světového konfliktu, kdyby k němu v důsledku odvážené politiky některého ze spojenců došlo.

Hlasy nespokojenosti s ozývají zejména na východě a jihu Asie: v Pakistanu, v Laosu, ve Filipínách. Pakistánský prezident velmi otevřeně kritizoval finanční podporu, kterou Spojené státy dávají Indii a za kterou Indie kupuje trysková letadla od Sovětského svazu — proti Pakistanu, který je americkým spojencem. Podobná situace existuje v Indonézii, kde dolary americké zahraniční pomoci nepřímo financují naprosto neospravedlivitelný výboj proti Papuáncům, jdoucí nepřímo proti americkým spojencům Holandsku a Australii. V Izraeli poukázali kritikové americké zahraniční politiky na to, že celková částka, za kterou Egypt nakoupil moderní zbraně od Sovětského svazu proti Izraeli, se téměř přesně rovná částce, kterou dostal od Spojených států na provedení hospodářských reforem, které neuskutečnil. Když v Laosu odmítla prozápadní vláda zastavit občanskou válku předáním ministerstva vnitra a ministerstva vojenství prokomunistickým neutrálním, Spojené státy veřejně prohlásily, že další postup komunistických sil, uskutečněný intervencí vojenských jednotek z Číny a severního Vietnamu, nepovažují za důvod k zákroku. Tím nejen daly útočníkům volnou ruku, ale současně zastavily vládě podporu, která umožňovala financovat vojenský odpor proti komunistické infiltraci ze severu. Tak donutily vládu ke kapitulaci a vytvoření koaliční vlády za účasti komunistů. Reakce mezi jihoasijskými spojenci U. S. A. byla taková, že Spojené státy musely vyslat svou armádu do Siamu a posílit svou pomoc Vietnamu, aby dokázaly, že své závazky v této oblasti míní doopravdy. A i tak pro-

hlásil filipínský prezident veřejně, že U. S. A. svou vinou ztratí celou Asii, není-li už ztracena nyní.

Nejotevřeněji se srážka obou konceptů studené války ukázala v konfliktu Spojených států a svobodné Číny. Svobodná Čína, která musí přihlížet bezmocně, jak komunistický režim léta trvajícím hladem a podvýživou decimuje obyvatelstvo pod svou vládou, a která je svědkem toho, jak masová povstání v celých provinciích jsou brutálně potlačována, připravovala ozbrojenou pomoc protikomunistickým povstalcům na pevninské Číně. Americký prezident varoval Čankajška před podporou hladových bouří v Číně a současně vyslal k Formose loďstvo — podle amerických novinářských zpráv proto, aby i silou překazil případný pokus Čankajškovy armády o vyhlazení.

Na opačném konci protikomunistické fronty — v Evropě — tento konflikt dvou konceptů studené války nabyl jiných forem, i když podstata zůstala stejná. Dva vedoucí státy evropské pevniny — Francie a Německo, oba rozhodní odpůrci britské politiky vůči Sovětům, vytvořily v evropském hospodářském společenství základnu, která se hospodářsky rovná síle Spojených států, a po její konsolidaci se rozhodli přistoupit k vyjádření této síly i vojensky a politicky. Vojensky se tato vůle k neodvislosti projevila nejzřetelněji francouzským rozhodnutím vybudovat vlastní atomickou údernou sílu, která by byla sto zničit velkou část Sovětského svazu v Evropě. Politicky se znovuvytvořená síla Evropy ukázala rozhodným zavržením britského a amerického návrhu na neutralizaci západního Berlína a zmezinárodnění jeho zásobovacích spojů. Jak de Gaulle tak Adenauer veřejně odsoudili myšlenku, že by svoboda západního Berlína měla být odvislá od nějaké komise, v níž by státy jako Ghana, Indie nebo Indonézie měly rozhodující slovo, a tak pohřbili další britský plán na appeasement.

Mezitím se zcela zhroutil britský plán na protíváhu Evropského hospodářského společenství vytvořením sféry volného obchodu s jinými evropskými státy. Ve Velké Británii se hospodářská situace tak zhoršila, že nakonec Anglie požádala o připuštění do Evropského hospodářského společenství, bude-li vzat zřetel na její zvláštní svazky k ostatním státům britského společenství národů. Z celého kontextu britské politiky bylo však zřejmé, že cílem britské účasti v Evropském hospodářském společenství je omezit vliv Francie a Německa a konsolidaci a mocenský růst Evropy spíše brzdit než posilovat a že základní jednota názorů evropských mocností by byla britskou účastí narušena a akceschopnost podlomena. Jako protitah uza-

BOOKS ABROAD —

An International Literary Quarterly

Objednejte u vydavatele: The University of Oklahoma Press, Norman, Okla., USA. Šéfredaktor: Dr. Robert Vlach. Vychází od r. 1927. 120 stran. Číslo \$ 1.25, roční předplatné \$ 4.00.

vřelo šest zakládajících členů Evropského hospodářského společenství, t. zv. "Malá Evropa", smlouvu o své vzájemné politické konsolidaci. Vytvoření společných politických orgánů tohoto nového nadstátního útvaru bylo rozvrženo tak, aby bylo ukončeno dříve, než-li se Velká Británie stane plnoprávným členem Společenství, v naději, že svazky mezi evropskými státy pak budou natolik pevné, že odolají britskému tlaku, podporovanému případně americkým vlivem.

Velkým kladem Evropského společenství je zapojení nových černošských států, které vznikly z bývalých francouzských kolonií. Na rozdíl od bývalých francouzských držav v arabském světě, a států z bývalých britských kolonií v Africe, rozhodly se nové černošské státy spojit svou budoucnost s Francií a Evropou, a s hospodářským rozvojem šel i vývoj politický. Skupina států bývalých francouzských kolonií je dnes nejsilnějším protikomunistickým činitelem v Africe. Jedině francouzská politika v Alžírsku vyústila ve vážné oslabení protikomunistické fronty. Zahodiv vojenské vítězství, kterého francouzská armáda dobyla v Alžírsku, zahodiv sympatie většiny domorodého obyvatelstva, a zahodiv oddanost evropské části Alžiranů, rozhodl se de Gaulle získat Francii přátelství povstalců a ostatních arabských zemí tím, že dá Alžírsko do rukou exilové vládě. Výsledek byl katastrofální. Francouzskou armádu uvrhl do hluboké mravní krize; evropské obyvatelstvo Alžírska přivedl do zoufalství, které došlo vyjádření masovým útekem (přes 300.000 Evropanů a Židů uprchlo ze země během dvou měsíců a další následují v počtu 15-20 tisíc denně) a teroristickými akcemi, které napodobují hanebnosti, jimiž se vyznačovaly teroristické akce povstalců; zlikvidoval profrancouzskou složku arabského obyvatelstva a vyvolal roztržku a občanskou válku mezi prokomunistickou a nacionalistickou částí exilové alžírské "vlády". Země tím rapidně upadá do hospodářského chaosu a bída, které znehodnocují vše, co pro ni Francie udělala v posledních letech. Svým "řešením" alžírské krize, spojeným s potlačováním domácí opozice, se de Gaulle dostal velmi blízko politice maršála Pétaina v druhé světové válce.

V Jižní Americe se neúspěch politiky Spojených států stal krvavě zřejmým v prvních letních měsících; přes veškerou hospodářskou pomoc vypukl v severní Brazílii hlad, který byl zostřen tím, že místní obchodníci ukryli potraviny, aby vyhnali ceny výše. Hladový dav přepadl a drancoval obchody, na což vláda nedovedla odpovědět jinak než vojskem a střelbou. Stejnou odpověď jakou dal o několik týdnů dříve hladovějícím davům president Dorticos v komunistické Kubě.

Zatím co 60% obyvatelstva Sovětského svazu, zaměstnaného v zemědělství, nedovede zajistit zásobování, takže Chruščov musel snížit dávky potravin, dovede 10% Američanů, kteří jsou v zemědělství, produkovat tolik potravin, že jsou neprodejně a stát je skupuje a skladuje za miliardy dolarů ročně, aniž by je americká zahraniční politika dovedla v hladovějícím světě proměnit v účinný nástroj pomoci trpícím a ve zbraň svobody.

Orgány Evropského hospodářského společenství

1.) RADA MINISTRŮ

V ní zasedá po jednom zástupci každé země — celkem šest. Ministři se střídají podle toho, o jaké záležitosti se jedná: ve věcech finančních se scházejí ministři financí, ve věcech zemědělských ministři zemědělství, atd. Jednomyslnost usnesení je postupně nahrazována t. zv. kvalifikovanou většinou. Hlasy se počítají takto: Zástupce Francie, Itálie a Německa má po 4 hlasech, zástupce Belgie a Holandska má po 2 hlasech, a Lucembursko 1 hlas. Rozhoduje většina 12 hlasů z celkového počtu 17. Rada ministrů přijímá nebo zamítá návrhy, předložené komisí Evropského hospodářského společenství, ale nemá práva vlastní iniciativy.

2.) KOMISE EVROPSKÉHO HOSPODÁŘSKÉHO SPOLEČENSTVÍ

Je klíčovým orgánem Společenství. Skládá se z 9 členů, z nichž nejvýše dva smějí být téže národnosti. Členové jsou jmenováni jednomyslným rozhodnutím vlád všech členských států a nesmějí přijímat instrukce od žádné vlády. Úkolem komise je dohlížet na dodržování přijatých usnesení a vypracováni navrhaných opatření pro Společenství.

3.) SOUDNÍ DVŮR

Je tvořen sedmi soudci, jmenovanými jednomyslně všemi členskými státy. Jeho úkolem je zajišťovat dodržování zákonů a spravedlnosti na celém území Společenství a rozhodovat o právní platnosti usnesení a opatření Rady ministrů a Komise.

4.) SHROMÁŽDĚNÍ

Skládá se ze 142 poslanců, jmenovaných Národním shromážděním každého státu z jeho vlastních řad; později mají být voleni přímo obyvatelstvem. Francie, Itálie a Německo mají po 36 členech, Belgie a Holandsko po 14 členech a Lucembursko 6. Poslanci se seskupují podle politického přesvědčení ve tři směry: socialisty, liberály a křesťanské demokraty. Shromáždění má právo kritiky, poradní hlas a právo vyslovit dvoutřetinovou většinou nedůvěru Komisi, a tím ji donutit k odstoupení.

TRIBUNA, list Československého zahraničního ústavu v exilu. — Redakce: Postbus 8, Haren (Gr.) Holandsko. Administrace: P. O. Box 934. Chicago 90. U. S. A.